

Thomas V. Cohen, *Roman Tales. A Reader's Guide to the Art of Microhistory*. London – New York 2019: Routledge.

Mikrohistorija se javlja u Italiji 1970-ih godina, kao poseban koncept produkcije znanja o prošlosti. Nastala je kao reakcija na *brodelovsku paradigmu* i strukturalistički metanarativ koje je u to vrijeme zagovarala grupa povjesničara okupljenih oko čuvenog časopisa *Annales*. Insistirajući na intenzivnom i minucioznom istraživanju manjih jedinica, kao što su pojedinac, selo, grad ili događaj, koji bi trebali ponuditi odgovore na *velika pitanja* i predstaviti svijet *nečujskih*, mikrohistorija je od perifernog fenomena 1990-ih postala dobro prihvaćen pristup istraživanja prošlosti, da bi početkom 21. stoljeća bio razvijen čitav niz mehanizama za njenu promidžbu i popularizaciju. Sigurður Gylfi Magnússon i István M. Szijártó autori su koji su se na tom polju posebno istaknuli.

Upravo ovaj, u svijetu mikrohistorije dobro poznati dvojac, stoji iza serije *Microhistories* unutar koje je, a pod okriljem ugledne izdavačke kuće *Routledge*, objavljena i knjiga *Roman Tales*, autora Thomasa V. Cohena, profesora povijesti na York univerzitetu u Kanadi. Cohen je stručnjak za talijansku renesansnu povijest, posebice za povijest renesansnog Rima. *Roman Tales* donosi osam vrlo neobičnih priča koje svjedoče o životima ljudi iz različitih socijalnih sredina, njihovoj interakciji, vjerovanjima, postupcima, strahovima i nadama. Osim toga, prvo poglavlje knjige posvećeno je autorovim razmatranjima o mikrohistoriji kao posebnoj (pod)disciplini. Tu je i završna riječ, kao i bogata bibliografija na kraju knjige.

Mikrohistorija nikada nije bila jedinstvena historiografska škola. Razvila se u različitim varijantama ovisno o nacionalnim kontekstima i znanstvenim habitusima istraživača. Danas ju je gotovo nemoguće definirati i stoga je najbolje poslušati što svaki istraživač, koji se opredijeli za metodološku matricu svojstvenu mikrohistoriji, smatra da ona zapravo jeste.

U uvodnom poglavlju *First Thoughts*, Thomas V. Cohen nudi vlastita promišljanja o mikrohistoriji. Insistira na tome koliko je mikrohistoričar posvećen dokumentima. Ta posvećenost gotovo da se graniči s opsjednutošću, no ne u rankeovskom smislu. Mikrohistoričari posebno vole sudske dokumente, koje je i Cohen obilato koristio u ovoj knjizi. Oni se analiziraju do najsitnijih detalja, pri čemu se pribjegava i analizi filoloških i semiotičkih aspekata teksta. Mikrohistoričar često dekodira tekst, otkriva skrivene simbole i značenja, jer

predmetom njegova istraživanja jesu, u pravilu, nepoznati ljudi iz naroda, a njihove priče su i tipične i izuzetne (*the normal exceptional* je sintagma koju će mikrohistoričar obično upotrijebiti). Za Cohena je svaka priča čudna i stoga narativ mora biti čvrst i zavodljiv, a svrha mu je angažirati čitatelja. Cohenov pristup mikrohistoriji je poseban jer on u njoj vidi i pedagoški alat, platformu za rad sa studentima. Svoje istraživačko i metodološko umijeće mikrohistoričara pokazao je u osam priča koje slijede iza uvodnog poglavlja.

Svu raskoš mikrohistorijskog pristupa istraživanja rimske prošlosti u 16. stoljeću Cohen je pokazao u poglavlju *If on a Summer's Eve a Traveller, or two...* i stoga ne čudi da knjiga njime upravo i počinje. Priča prati naizgled beznačajan susret dvije grupe ljudi u ljetnoj noći 1563. godine kod Porta San Giovanni. U jednoj se nalazio ugledni kapetan Ottavio koji se sa svojim gostima vraćao iz ljetnikovca. Interesantno je da je među njegovim gostima bilo i Jevreja – muzičara. Drugu grupu su činili konjanik, mula i njen vlasnik. Zbog uskog puta i straha da roba ne strada, s jedne strane, ili straha da čovjek ne bude povrijeđen, s druge strane, dvije grupe su se sukobile, uz psovke i bacanje kamenja. Budući da je vlasnik mule bio u službi Njegove Svetosti te da je nosio dragocjen tovar, slučaj je završio na sudu. Naizgled neinspirativna priča, no zahvaljujući Cohenovoj virtuoznoj interpretativnoj strategiji, koja je motivirana pokušajima da se odgovori na čitav niz pitanja, Rim i njegovi stanovnici najednom izgleda tako blisko čitatelju. Kakva su bila ljeta u Rimu i kako se razvila praksa među rimskom elitom da spas od vrućine pronalaze daleko od grada? Koji je bio značaj kapije San Giovanni? Na koji način su se Jevreji uklapali u društvo kapetana Ottavia i kako su oni prošli u istrazi (iako nisu bili sudionici svađe)? Šta je kamenovanje predstavljalo u starom Rimu i koja je simbolika tog događaja? Autoru su podjednako važna saznanja o vremenskoj, prostornoj i društvenoj strukturi (posebno položaj Jevreja u Rimu) i zbog toga ova priča za njega ima poseban značaj iako se ne zna kako se ona, zapravo, završila.

U poglavlju *White Angel* autor pokušava saznati kako je Katolička crkva gledala na narodna vjerovanja, te kako su obični ljudi kombinirali katolički svjetonazor s folklornim praksama. Posljednje je autoru posebno važno u kontekstu epistemoloških dometa mikrohistorije: kako su razmišljali mali ljudi, što su osjećali i sl. Odgovore pokušava pronaći u sudskim spisima koji bilježe iskaze tri žene, svećenika i jednog mladića koji su prisustvovali nedozvoljenom ritualu utvrđivanja spola djeteta uz pomoć magičnog ogleдалa nazvanog Angelo Bianco. Autor nastoji utvrditi interakciju između pisane i

usmene kulture, pri čemu prvu predstavlja svećenik sa svojim teološkim znanjem, dok usmenu kulturu predstavlja izvjesna Persia koja u toku izvođenja obreda izgovara neobičnu molitvu blasfemična sadržaja. Iako je svećenik prekinuo *neprimjereni* ritual, za sud je morao spremati odbranu, dok je Persia mučena, ali nije odala ko joj je dao magično ogledalo. Cohen zaključuje da je jezik dokumenata dvojak: on je istovremeno i prozor i zastor.

Svoju metodološku inovativnost autor pokazuje u poglavlju *The Spanish Ambassador's Brawl*. Cohen uspijeva pet naizgled nepovezanih ispada Španjolaca u Rimu povezati u jednu veliku naraciju i otvoriti vrlo važno pitanje pravnih i zakonskih prerogativa španjolske ambasade u Rimu, kao i pokušati utvrditi na koji način je lokalno stanovništvo gledalo na sukob domaćih vlasti i stranaca. Iz sudskog spisa koji ima 42 stranice, Cohen dolazi do nekoliko vrlo važnih spoznaja o važnosti *campanalismo* – lokalnog rimskog patriotizma i podijeljenosti stanovništva između osjećanja prema strancima i omraženom papi; tu je i vrlo zanimljivo pitanje *franchigia* ili *franchisia*, tj. pitanje slobode u djelovanju ambasadora. Da doda posebnu čar pripovjednoj noti, autor je priču nastojao pisati tako kao da imitira proces nastajanja filmskih scenarija, no najvažnija je poruka kojom završava ovo poglavlje: tekst treba čitati temeljito, a um treba držati otvorenim.

Mikrohistorija nije uvijek nužno vezana za određeni prostor i vrijeme. Ponekad se ljudska duša, osjećanja i unutrašnji mikrokozmos žele spoznati pod lupom povjesničara. Upravo je navedeno Cohenov cilj u priči *Hermit on Trial*, koja nije nastala na osnovu ego dokumenata, što bi bilo očekivano, budući da ovakva vrsta dokumenata predstavlja najbolje ishodište za kakvu-takvu spoznaju nečijeg unutrašnjeg svijeta, nego je nastala na osnovu sudskog saslušanja pustinjaka Pelagia. Iako nije počinio nikakav zločin, ovaj usamljeni čovjek našao se na sudu kojem je detaljno ispovjedio svoj život. Tako je 14 folija njegova svjedočanstva posredno dalo uvid u svijet čovjeka koji je htio postati svetac. Na sud ga je dovela prijava jezuita kojima su smetali redom Pelagijeva prijeka ćud, moguća mentalna nestabilnost i, možda najviše od svega, tvrdnja da ima iscjeliteljske sposobnosti. Iako autor uspješno rekonstruira Pelagijev životni put i htijenja, priču završava nedoumicom: da li je Pelagio zaista bio mentalno nestabilan ili je bio čovjek izvan odgovarajućeg vremena i prostora?

Jedno od najinteresantnijih poglavlja knjige *Roman Tales* je ono o ukradenom „patuljku“. U *The Case of the Purloined Dwarf* autor se suočava sa često

prisutnim problemom povjesničara: dok se neki dijelovi priče čine iznimno jasnim, neki su uronjeni u tamu; kako objasniti tamu? U ovom slučaju u sjeni ostaje glavni lik – osoba malog rasta, u izvorima patuljak. Budući da su osobe malog rasta bile rado viđene na dvorovima tijekom 16. stoljeća, otac i brat Giovannija Battiste odlučili su ga prodati papinskom dvoru, no nakon odbijanja, pregovore o prodaji su započeli s papinim nećakom Giovannijem Carafom. Kako pregovori nisu išli željenim pravcem, porodica je na Carafinom dvoru već udomaćenog *patuljka* ukrala i tako završila na sudu. Na osnovu skromnih sudskih zapisa, autor je ambiciozno nastojao pronaći odgovor na pitanja na koji način su članovi porodice i okolina gledali na osobe malog rasta; da li su oni za njih zaista bili ljudi ili tek predmet trgovine; na koji način su bili tretirani i sl. Battistin glas pri tome ostaje nepoznat i stoga zanemaren, a njegova sudbina nakon sudskog saslušanja nepoznata.

Najmanje intrigantna priča je *Black Velvet's Odd Adventure*, koja prati vijugavi put ukradenog skupocjenog platna. Iako je autor i u ovoj naraciji iznašao svježinu u metodološkom pristupu ponudivši svoj glas platnu koje time postaje glavni narator, te usprkos bogatoj dokumentaciji i polifoniji, priča jednostavno nije bila pogodan materijal za mikrohistorijski pristup. Mentalitet ranonovovjekovnog tržišta, nesigurnost trgovinskih transakcija i nemogućnost utvrđivanja stvarnog porijekla robe važna su pitanja koja su privukla istraživačku radoznalost, no ovaj slučaj na njih nije mogao dati ni približne odgovore. Tek u kombinaciji s drugim izvorima i sličnim primjerima sumnjivih transakcija, autor je mogao napraviti veći iskorak u tom pravcu.

Neobična ljubavna priča predstavlja pretposljednje poglavlje knjige *Roman Tales*. U *Nicolina Runs Away*, autor uspješno rekonstruira nastanak nesvakidašnjeg ljubavnog trougla: Filippo i Palmeria, bračni par, oboje i istovremeno, zavode djevojku od 18-19 godina po imenu Nicolina. Nudeći joj snove o ljubavi i zajedničkom životu, uspijevaju uvjeriti Nicolinu na bijeg u neizvjesnost. Budući da je Nicolina potjecala iz dobrostojeće obitelji, bijeg je pratila i krađa dragocjenosti iz Nicolinina doma. Ono što autoru, zbog prirode korištene građe – sudskih dokumenata, ostaje izvan uvida, jesu ljudska osjećanja i istinski motivi za određene postupke. Ostaje neodgovoreno pitanje da li je Nicolina dobrovoljno i svjesno postala dijelom ljubavnog trougla, te da li je par ljubav iskoristio kako bi samo došao do dragocjenosti Nicolinine obitelji. Zbog toga priča nema *closer* toliko potreban čitatelju.

Posljednje poglavlje posvećeno je nestašnom dječaku koji je potkrao svog gazdu. *A Boy Steals Gold* je još jedan narativ u knjizi koji nije imao istinski potencijal za mikrohistorijski pristup ili autor nije bio dovoljno inspiriran da uloži trud u detaljnije istraživanje pojedinih detalja. Priča o desetogodišnjem dječaku koji je od gazde krao zlatnike, a potom ih mijenjao u srebrnjake kod obližnjeg *bankara* i trošio u lokalnoj taverni s drugarima mogla je biti podrobnije razrađena. Pažnju privlače dvije okolnosti koje su mogle biti detaljnije eksplicirane: činjenica da dječak od deset godina uspijeva više puta zamijeniti novac kod bankara, te okolnost da se novac troši na hranu i piće kog istog gostioničara, a da ni bankar ni gostioničar nisu posumnjali u dječaka i izvor njegova *bogatstva*. I sam je autor svjestan navedenog ali to ostavlja kao kuriozitet priče, bez intencije da se njime pozabavi.

Osam priča uokvirenih naslovom *Roman Tales* imaju nekoliko sličnosti: u svima se radnja dešava u drugoj polovici 16. stoljeća, sve su vezane za područje renesansnog Rima, svaka od njih je i posebna i tipična te prati živote običnih ljudi. Thomas V. Cohen je za svih osam narativa postavio pitanje njihove važnosti u epistemološkom smislu. U svakoj priči je pronašao potencijal za otvaranje krupnih pitanja: o položaju Jevreja u renesansnoj Italiji, odnosu vjerskih svjetonazora i narodnog sujevjerja, zakonskim prerogativima stranih ambasadora u Rimu, mikrokozmosu pustinjaka koji je htio biti svetac, odnosu društva prema Drugom, mentalitetu renesansnog tržišta, osjećanjima *posrnule* djevojke i iznimnom odnosu društva prema malenom kradljivcu.

Knjiga *Roman Tales. A Reader's Guide to the Art of Microhistory* izvrsno je ispričana povijest Rima i njegovih stanovnika u 16. stoljeću. Koristeći mikrohistoriju kao istraživački alat, Cohen je uspio u zacrtanom cilju – predstaviti misli, reflekse i običaje stanovnika grada u kojeg vode svi putevi i pokazati da oni nisu bili pasivni promatrači događaja i procesa, nego da su svjesno i aktivno pravili izbore i *improvizirali* svoje živote. Zahvaljujući sačuvanim pričama malih ljudi, koje su uobličene u sudske iskaze, *Roman Tales* nas uranja u čudesni svijet ottavija, nicolina i giovannija...

Amila Kasumović